

Til Kultur- og likestillingsdepartementet
postmottak@kud.dep.no

31. januar 2023

Vi viser til Kultur- og likestillingsdepartementets invitasjon til å komme med innspill til strategiarbeidet og utredningen av regionale kulturfond. Vi sender, herunder, innspill fra Ungdom og Fritid.

Ungdom og Fritid – Landsforeningen for fritidsklubber og ungdomshus er en demokratisk barne- og ungdomsorganisasjon for brukere, ansatte og frivillige i kommunalt støttede fritidsklubber, ungdomshus og lignende åpne møteplasser. Vi representerer ca. 670 fritidsklubber, 120 000 ungdommer og 2500 ungdomsarbeidere over hele landet.

Fritidsklubbene er den mest brukte fritidsaktiviteten etter den organiserte idretten og den største kulturarenaen for ungdom som kjennetegnes av at ungdom selv utvikler og skaper aktivitet (ungdomsfrivillighet) med veiledning fra ungdomsarbeidere. Klubbene bidrar til en rik og mangfoldig barne- og ungdomskultur, og skaper morgendagens utøvere, publikum og arrangører.

Bred deltakelse og tilgang på kunst og kulturaktiviteter i hele landet

Hva er de største utfordringene for at flere skal kunne delta i kulturfrivilligheten?

I dag er en stor del av barn- og ungdomskulturen voksenstyrt og definert i form av rammer og innhold. Dette gjør at relevans er en av de største barrierene for at flere barn og unge skal kunne delta. Mange av dagens kulturarenaer fanger ikke opp barn og unges interesser utenfor rammene som er gitt. Fritidsklubbene, som sammen med bibliotek og kulturskole er en av tre komponenter i den kulturelle grunnmuren, spiller en viktig rolle for å sikre barn og unges tilgang til kunst og kultur i tråd med barnekonvensjonen. I motsetning til store deler av kulturaktiviteter for barn og ungdom er ikke rammene og innhold i aktivitetene forhåndsdefinert av voksne. Hvordan fritidsklubbene jobber med kultur som metode er en viktig del av kulturfrivilligheten fordi ungdom må anerkjennes for sin egenverdi.

Fritidserklæringen slår fast at barn og unge må få ha innflytelse over fritidsaktivitetene de deltar i. Også FNs konvensjon om barnets rettigheter fastholder at barn har rett til å bli hørt i saker som, både direkte og indirekte, angår dem. Ungdom og Fritid mener at den nye kulturfrivillighetsstrategien må inneholde tiltak som sikrer reell medvirkning fra barn og ungdom slik som på fritidsklubbene. Måtene klubbene arbeider med kultur som metode gjør at en fanger opp barn og unges interesser i bred. Dette bidrar til en rik og mangfoldig barne- og ungdomskultur.

Hva slags erfaringer har lag og foreninger gjort seg under og etter koronaen?

Fritidsklubbene mistet i løpet av pandemien 32 % av sine deltakere, noe som tilsvarte rundt 30 000 barn og unge. Dette førte til at mange barn og unge mistet sin tilgang til gratis og lavterskel kulturaktiviteter, og ble stående utenfor kulturfellesskapene. I motsetning til mange av barne- og ungdomsorganisasjonene har fritidsklubbene klart å rekruttere tilbake og rekruttere nye deltakere. Dette har ført til at det store fallet i aktivitet under pandemien ikke har hengt igjen. Dette henger sammen med at de ansatte ikke forsvant på lik linje med mange frivillige på andre kulturarenaer. Samtidig er det store interne forskjeller selv om feltet i helhet har rekruttert tilbake etter pandemien.

Vår interne kartlegging fra 2022 viser at det store forskjeller mellom klubbene som ikke vises når en ser på feltet i helhet. Det er de som fremdeles sliter med å rekruttere tilbake unge, og de som opplever rekordbesøk. Begge situasjonene gir utfordringer på ressursene. Noen må bruke ekstra ressurser på rekruttering, mens andre sliter med å opprettholde kvaliteten med høyere besøkstall enn de har personale til.

Hva kan gjøres for å nå grupper som i mindre grad deltar og inkludere flere i aktiviteter

En bør se til andre initiativ som er tatt på feltet, for å understøtte arbeidet som alt gjøres. Fritidserklæring bør ses på som et viktig grunnlag for kulturfrivillighetsstrategien, og det er fordelaktig at de to initiativene støtter opp om hverandre. Fritidserklæringen slår fast at alle barn, uavhengig av familiebakgrunn, skal ha mulighet til å delta i organiserte fritidsaktiviteter minst en gang i uken.

Utover å se på andre initiativ som allerede eksisterer er det viktig å se på helheten av barrierer når en skal lage tiltak. Alt for ofte ser en barrierer isolert og ikke i sammenheng. Økonomi som barriere er et slik eksempel. Det å gjøre noe gratis gjør ikke nødvendigvis at en fjerner barrierene for deltakelse. En må se økonomibarrieren i sammenheng med blant annet lokasjon, informasjon og transport. En må også se på innhold i aktivitet i form av relevans, hvordan den er organisert og barn og unges mulighet til medvirkning innenfor aktiviteten. Fritidsklubbens arbeidsform hvor medvirkning står sterkt og klubbens innretning, har gjort at ungdom som bruker klubb har noe sterkere vennerelasjoner enn andre ungdom. Dette er til tross for at klubbene har en svak overrepresentasjon av flere med lav sosioøkonomisk status, flere ungdom med minoritetsbakgrunn og flere med sosialt svake relasjoner til skole og foreldre. Grupper som tradisjonelt har svakere vennerelasjoner. Fritidsklubbens har fjernet de fleste av barrierene for deltakelse ved å være gratis, uten krav til kompetanse og relevante fordi barn og unge medvirker til innhold og organisering. Utfordringen er at det er alt for få fritidsklubber i mange kommuner og at fritidsklubb i dag en for ressursfattig sektor for å kunne møtene behovene som finnes for å i enda større grad nå nye grupper.

Møteplasser og tilgang på egne kulturarenaer for aktiviteter, læring og opplevelser

Hva kjennetegner møteplasser der det er lagt til rette for læring og gode opplevelser

De fleste kulturarenaene vi har er tilrettelagt av og for voksne og alt for mange arenaer for unge er voksenstyrt. Det er viktig å ta vare på det universelle offentlige rom hvor ungdom kan utvikle sin egen kultur på egne premisser, både som utøver, arrangør og publikum. Unge har krav på gode arenaer med trygge kompetente voksne som kan hjelpe dem å realisere egne aktiviteter og kulturuttrykk, ikke styre dem.

Alle kulturutøvere må starte et sted, og klubben har vært denne arenaen for svært mange innenfor det populærkulturelle feltet i Norge. Ungdom har rett til et rikt kulturliv både som tilskuere, utøvere og produsenter. Fritidsklubben som talentbygger handler i liten grad om en egen satsing på talent, men heller en bred tilnærming til hva ungdommene ønsker og hvor de er i sitt kulturuttrykk. Gjennom en slik tilnærming ser vi også at mange unge talenter har fritidsklubben som sin første arenaen for gode mestningsopplevelser. Der møter de den trygge ansatte som ser dem og deres muligheter og de finner sitt kulturuttrykk eller talent. Ved at unge selv er med å skape egen aktivitet lærer de samtidig å være aktive samfunnsborgere, som bidra til å kvalifisere til demokratisk deltakelse. Fritidsklubber tilbyr en arena som passer til ungdoms preferanser, og som er et alternativ til den kommersielle kulturen.

Fritidsklubber brukes av det brede lag av ungdom. Det innebærer at man også er en unik arena for kulturelle uttrykk for minoritetsungdom. En viktig del av kulturarbeidet i klubb er at ungdom får oppleve artister og kunstnere de ser opp til på sin egen arena. Det å få dele scene med sine største helter har en helt egen motivasjonsfaktor for unge utøvere.

Hva er de største utfordringene og suksessfaktorene for å sikre tilgang på egne lokaler og kulturarenaer

For at fritidsklubbene og andre mindre kulturarenaer skal kunne fortsette å fungere som rekrutteringsarenaer må de sikres rammevilkår (økonomi, åpningstider, fleksibilitet) som gir større muligheter til å kunne samarbeide med og treffe flere. De fysiske arenaene eksisterer i dag i stor grad, men de har ikke nok økonomi og eller fleksibilitet til å skape og ta imot innhold.

Hva slags gode eksempler finnes og hvordan kan en lære mer av hverandre

I utformingen av kulturaktiviteter for barn og unge må en lytte til barn og unges egne ønsker. I Møteplass Datakultur beskriver ungdommen drømmemøteplassen som et lavterskeltilbud, som et sted å være og spille dataspill kostnadsfritt og uforpliktende. En møteplass er tilgjengelig dersom den er plassert i nærheten av andre viktige møteplasser i kommunen, er tilrettelagt for alle og er åpen etter skoletid. Ungdommer beskriver at en møteplass er relevant og attraktiv når den har gode tekniske og praktiske løsninger, engasjerte og kompetente medarbeidere, aktiviteter av fysisk karakter og er tilrettelagt for sosiale aktiviteter.

Drømmeplassen som beskrives er en godt drevet fritidsklubb. Fritidsklubbene utgjør en universell kulturarena både som øvingssted og visningsarena, her får ungdom demokratisering av tilgang på utstyr, aktivitetsrom, veiledning og ressurser. Dette er en kulturarena som kjennetegnes av at ungdom utvikler og skaper kulturuttrykk på egne premisser. Dette skaper morgendagens utøvere, publikum og arrangører. I utarbeidelse av andre kulturarenaer for barn og unge bør en se på hvordan en jobber med medvirkning på fritidsklubbene og viktigheten av trygge voksenpersoner som veiledere når barn og unge selv skaper aktivitetene de ønsker.

Det finnes mange gode eksempler på gode kulturarenaer for ungdom i våre medlemsklubber fra store ungdomskulturhus som Isak i Trondheim og Samsen i Kristiansand, til mindre hus som X-ray, FUBIAK og Ammerud i Oslo. Veldig mange av våre medlemsklubber er også blitt gode arenaer for gaming og datakultur, hvor særlig Ungdommens kulturhus i Sarpsborg er et godt eksempel.

Prosjektet Koordinert Kulturarbeid pekte også på fordelene av å samlokalisere kulturarenaer og aktører som kulturskoler, biblioteket, kulturhus og fritidsklubber. En forutsetning er at aktørene er likeverdige i samarbeidet og det er ikke nødvendigvis sambruk av felles lokaler, men nærhet og koordinering av tilbud som gir stor effekt. Det gjør tilbudene mer relevant for bredere brukergrupper. Det gjør det også lettere for aktørene og ansatte å samarbeide og bruke sin kompetanse på tvers.

Samspill mellom den profesjonelle og frivillige kulturen

Hva er erfaringene fra samarbeid og samspill mellom den profesjonelle og frivillige kulturen

På fritidsklubbene skjer samsillet mellom det frivillige og profesjonelle ved at det er profesjonelle aktører i form av teknikere eller musikere som ungdomsarbeidere- eller veiledere for ungdom inne i kulturaktivitetene. Det skjer også samarbeid med eksterne profesjonelle aktører i form av blant annet konserter på klubbene. En utfordring klubbfeltet møter er at det profesjonelle ikke ser det samme behovet for samspill. Klubbene investerer i ungdommene og «produserer» profesjonelle

aktører spesielt innenfor arrangør og teknikk, men får ikke kjente kulturaktører tilbake på klubben som en investering fra det profesjonelle. Med andre ord så produserer klubbene ut, men får ikke tilbake. Dette er en utfordring en bør jobbe med hvis en fortsetter å være «avhengig» av at ung kulturfrivilligheten produserer talentene til et profesjonelt kulturfelt.

Hva slags gode eksempler finnes og hvordan kan en lære mer av hverandre

I dag er mange fritidsklubber eller ungdomskulturhus samlokalisert med kulturhus. Hvis samlokalisering gjøres på en gjennomtenkt måte og det legges opp til gode medvirkningsprosesser så kan det være veldig positivt. Når en samlokaliseres så konstrueres samarbeid, og innenfor kulturfeltet kan dette ofte være hensiktsmessig. Det kan være gjensidig positivt for en fritidsklubb og et kulturhus at bygningsmassen er hyppigere i bruk og en kan løse mulige plass og utstyrsbehov. Samlokalisering betyr samtidig ikke at en skal dele lokaler i utstrakt grad da det ofte er dårlig for en eller begge aktører, men at man kan dra nytte av enkelte sentrale fellesarealer, kostbart utstyr, dele på arbeidskraft og kompetanse. Samlokalisering kan gjøre det lettere å skape et mer helhetlig og koordinert tilbud til målgruppa i tråd med Koordinert Kulturarbeid rapporten.

Hvordan kan samspillet bli bedre, og hva vil en oppnå med dette

Store frivillige og profesjonelle aktører må i en større grad enn tidligere benytte seg av fritidsklubbene og andre lavterskel kulturarenaer i sin formidling og arenabruk. Det er viktig å styrke samarbeid mellom lokale kommunale aktører som kulturskolen, fritidsklubb, kulturhus og lignende i det å ivareta de profesjonelle. Hvorfor spille for tomt kulturhus når en kan spille for en full fritidsklubb. Da vil man oppnå flere synergier mellom lokale aktører som tidvis konkurrerer eller har manglende samarbeid, og treffe flere og forskjellige målgrupper som ikke benytter seg av øvrige kulturtilbud. Flere konsertarenaer har egne tilbud for ungdom under 18 år ved at artistene spiller to konserter, en tidlig på kvelden for ungdom (uten alkoholserving) og en senere på kvelden for øvrig publikum. Når artister er på turne, er det gode muligheter for å samarbeide med fritidsklubbene ved å holde konserter på fritidsklubben eller samarbeide med de unge arrangørene på fritidsklubbene. Gjennom klubbens satsning på unge arrangører har ungdom på enkelte steder selv tatt initiativ til å lage konsertserier for ungdom i samarbeid med øvrige kulturtilbud i lokalsamfunnet. I fritidsklubbene inkluderes ungdom i alle ledd i arbeidet med kulturproduksjoner, arrangement og aktiviteter gjennom hele året og ikke bare på enkeltstående konserter i kulturhuset eller lignende voksne arenaer.

Offentlige tilskuddsordninger og tiltak

Hva er de største utfordringene med dagens ordninger og hvordan kan de bli enda bedre

Majoriteten av dagens tilskuddsordninger er i alt for stor grad for byråkratiske for feltet. Det er et behov for tilskuddsordninger som treffer behovene i feltet, er enkle å forstå og som er tilrettelagt for at barn og unge selv kan være søkere. Ressursfattige sektorer som fritidsklubbsektoren må kunne bruke tiden på minst mulig administrasjon og mest mulig på å lage gode kulturopplevelser sammen med barn og unge. Det er et behov for tilskuddsordninger som er fleksible og forutsigbare og hvor søknadsutlysningene skrives i klartekst. Det er også helt sentralt at tilskuddsordningene ikke ekskluderer den unge frivilligheten på fritidsklubbene fordi klubben er drevet av kommunen. Stadig flere ordninger til frivilligheten inkluderer fritidsklubbene og det bør gjøres for alle ordninger. Ressursmangelen i feltet gjør også at krav om egenandeler ofte diskvalifiserer klubbene fra å søke, som for eksempel hos Kulturrom.

Hva hindrer og fremmer frivillig engasjement og hva kan gjøres for å forenkle og samordne ordninger

Ungdom og Fritids Fond (tidligere frifond) er helt avgjørende for lokal kulturaktivitet på fritidsklubbene og et godt eksempel på en tilskuddsordning som fremmer frivillig engasjement. Ungdom og Fritids Fond deles direkte ut til ungdomsaktivitet i klubbene av Ungdom og Fritid nasjonalt. Ungdommene på klubben må være med å bestemme type prosjekt eller aktivitet og være delaktig i søknadsprosessen for at klubben skal tildeles midler. Det som er utfordrende med Ungdom og Fritids Fond er at det ikke er tilstrekkelig med midler å dele ut og uforutsigbart hvor mye midler vi har å dele ut til klubbene. Ungdom og Fritids Fond får sine midler gjennom tippemidlene. En intern undersøkelse viser at behovene til medlemsklubbene skulle tilsi at fondet burde styrkes fra i dag 11 millioner til 30 millioner. Dersom det var mulig å søke lønnsmidler ville behovet være vesentlig høyere. I tippemiddelnøkkelen er andelen som tildeles idrettsformål og humanitære organisasjoner forskriftsregulert. Kulturens andel har ingen slik regulering. Ungdom og Fritid mener at kulturens andel bør reguleres gjennom forskrift, fordi dette vil bidra til mer forutsigbarhet i Frifondsordningen.

Hvordan kan virkemiddel og tiltak på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå innrettes for å bli enda bedre

Utfordringen med fritidsklubbfeltet er at det i hovedsak er en kommunal tjeneste, men at det skjer mye barne- og ungdomsfrivillighet inne på klubbene. Fritidsklubbene som den største kulturarenaen for ungdom hadde ikke overlevd uten frivilligheten som foregår i aktivitetene. Det at det er en kommunal sektor med mye frivillighet gjør at klubbene ofte faller mellom og ikke er kvalifisert til å søke på ordninger og tiltak. Et eksempel er full momskompensasjon for frivilligheten, som Ungdom og Fritid støtter. Det er likevel verdt å merke seg at dette tiltaket ikke treffer fritidsklubbene. Fritidsklubbene er et av de beste eksemplene på for ungdomsstyrte kulturaktiviteter hvor ungdom selv skaper aktivitetene, men som dessverre ikke kvalifiserer på grunn av organisasjonsformen. Det er derfor viktig ta hensyn til ulike- og kombinasjoner av organisasjonsformer når en lager tiltak.

Fritidsklubbene er også dårligst forankret i kommunale planer, med liten eller ingen virkemidler regionalt og med veldig få nasjonale virkemidler. Europarådet anbefaling på ungdomsarbeid peker på den manglende nasjonale forankringen av feltet og Redd Barna lanserte i 2021 en nasjonal kampanje for lovfesting av fritidsklubb med utgangspunkt i barnekonvensjonen og hva barn og unge selv gir uttrykk for i Ungdata, BUSK rapporten og Kulturtanken ungdomsrådsundersøkelse.

Regionale kulturfond

Hvordan kan et regionalt kulturfond innrettes for å supplere- og ikke overlapse – ordninger som allerede finnes

- **Fritidsklubbene må kunne kvalifisere til å søke**
Som skissert tidligere i innspillet faller fritidsklubbene ofte utenfor søknadsordninger på grunn av klubbenes organisering. Det er viktig at barrierene i eksisterende ordninger ikke overføres til regionale kulturfond. Kommunal sektor må inkluderes i de regionale kulturfondene slik at det ikke alle de gode og viktige kulturaktivitetene som skjer på fritidsklubbene utelates fra enda en søknadsordning. Det er viktig at dette ikke blir nok en søknadsordning for store kommersielle aktører og hvis de skal kvalifisere til å søke må det være krav om samarbeid med lokale aktører.
- **Ingen begrensninger på hvor ofte en kan søke**
For at aktivitet skal kunne skje kontinuerlig og på barn og unges premisser mener Ungdom og Fritid at det ikke kan være noen begrensninger om hvor ofte man kan søke om midler til aktivitet, arrangementer eller prosjekter.

- **Lønnsmidler**

I kriteriene til regionale kulturfond bør det inkluderes at en kan søke om lønnsmidler til aktivitet, arrangement eller prosjekter. Fritidsklubbfeltet har store behov for lønnsmidler fordi klubbansatte ofte har små stillingsprosenter og det er ikke mulighetsrom innenfor mange eksisterende stillingsprosenter til å påta seg større nye aktiviteter eller prosjekter. Hvis lønnsmidler til aktiviteten eller prosjektet en søker om inkluderes vil ikke dette være et hinder for å søke eller starte opp aktivitet.

- **Enkle søknadsskjemaer**

Som skissert tidligere i innspillet er en utfordring med mange offentlige tilskuddsordninger er at søknadsprosessen er for byråkratisk. Det er derfor viktig at de regionale kulturfondene har inngangskrav og søknadsskjemaer som er så enkle som mulig.

- **Mål om å øke kommunale, regionale og fylkeskommunale samarbeid**

De regionale kulturfondene bør ha som mål å øke kommunale, regionale- eller fylkeskommunale kultursamarbeid. Dette er fordi dette kan skape samarbeid mellom aktører i egen kommune, og på tvers av kommuner, og da kan kommunene som ikke enda har fått opp gode kulturtilbud lære og samarbeide med andre kommuner som igjen vil gjøre at lokalbefolkningen vil få tilgang på et kulturtilbud. Samarbeid på tvers må gnagne alle kommuner involvert, også de små kommunene i store fylker. Fritidsklubbene vil i denne sammenheng kunne være en viktig arena for å sikre at en når ut til bredden av ungdom.

Hvordan kan et regionalt kulturfond innrettes på en måte som minimerer de administrative byrdene

Det er flere områder som er viktig å sikre for å minimere det administrative byrdene. Det første er innretting på søknadsordningen og sørge for at den enten følger kalenderåret eller skoleåret. Det er da også viktig å sørge for at søker får penger i god tid før søknadsåret starter, det vil si at tildeling skjer i april hvis søknadsordningen følger skoleåret. Det bør også åpnes opp for flerårig støtte, dette vil skape mindre administrasjon og større forutsigbarhet for søker. Det er også viktig å ha enkel og tydelig kommunikasjon for å sikre for at informasjonen når frem til målgruppene som kvalifiserer til å søke.